

REPUBLIKA HRVATSKA
PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA
GRAD RIJEKA

Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo

KLASA: 600-01/11-05/2

URBROJ: 2170/01-04-00-11-1

Rijeka, 25. siječnja 2011. godine

GRADONAČELNIKU GRADA RIJEKE
mr. sc. Vojku Obersnelu

Predmet: **PRIJEDLOG ZAKLJUČAKA O SUFINANCIRANJU PROVEDBE**
PATHS-RASTEM PROGRAMA U GRADU RIJECI

Pročelnica

Pripremila:
Marina Peranić-Ševeljević, prof.

UVOD

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa osnovalo je Fond "Zajedno prema znanju" (UKF) te raspisalo Natječaj kojim se potiče povezivanje znanstvenika iz Hrvatske sa znanstvenicima našeg porijekla izvan Hrvatske ili se potiče njihov povratak u Hrvatsku. Na navedeni Natječaj u prosincu 2009. godine *Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu* aplicirao je s prijedlogom projekta PATHS-RASTEM, a *Izjave o spremnosti za suradnju na ovom Projektu priložili su* Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije i Grad Rijeka.

Obzirom na nedvojbenu potrebu ulaganja u osnaživanje pozitivnog rasta i razvoja najmlađih Riječana te uvažavajući respektabilne partnere koji sudjeluju u Projektu iz SAD-a i Zagreba te već dokazanu uspješnost PATHS-RASTEM programa Gradonačelnik Grada Rijeka je u pismu namjere izrazio suglasnost i podršku u provedbi predviđenog programa u osnovnim školama i predškolskim ustanova Grada Rijeke te je u Proračunu za 2011. godinu osigurano 30.000,00 kn za provedbu Projekta.

Prijedlog projekta PATHS-RASTEM odobren je od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i fonda „Jedinstvo uz pomoć znanja“ (UKF) financiranog iz zajma Svjetske Banke. Priznanje ovom Projektu je još značajnije ako znamo da ovaj Fond uglavnom financira projekte iz područja biotehnologije, farmaceutike i drugih komercijalnih grana znanosti.

Riječ je o Projektu razvoja socio-emocionalnih kompetencija u najranijoj predškolskoj i školskoj dobi, programu univerzalne prevencije rizičnih ponašanja djece, kojeg vodi Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s Penn State University iz SAD-a i koji će se provoditi u Gradu Zagrebu, Gradu Rijeci te Istarskoj županiji.

O Projektu PATHS (akronim - Promoting Alternative Thinking Strategies) RASTEM (Razvoj Alternativnih STRatEgija razMIšljanja)

- ▶ Autori: Mark Greenberg i C. Kusche, 80-ih godina prošlog stoljeća, SAD-e
- ▶ Verzije za predškolske ustanove i osnovne škole (prva 4 razreda)
- ▶ Razvoj predškolske verzije - Celene Domitrovich

PATHS program razvijen je, implementiran i evaluiran u više studija te se osim u SAD-u provodi u Europi (Irska, Velika Britanija, Nizozemska, Grčka, Španjolska, Njemačka), a uskoro će započeti njegova provedba u Italiji, Švicarskoj i Francuskoj. Radi se o univerzalnom preventivnom programu, koji je prepoznat kao najučinkovitiji program za održavanje razvoja socijalno-emocionalnog učenja, socijalne kompetencije, samo-regulacijske vještine te smanjivanje simptoma mentalnih poremećaja kod djece. Također, Program ima sva obilježja znanstveno utemeljenog programa odnosno programa čijom evaluacijom je dokazano njegovo djelovanje.

Primarni cilj hrvatskog PATHS projekta je promocija socijalno-emocionalne kompetencije te smanjivanje rizika neprihvatljivog ponašanja i mentalnih poremećaja kod djece i mladih. Taj će cilj biti postignut implementacijom PATHS kurikulumu (Promoviranje alternativnih strategija mišljenja), univerzalne preventivne intervencije koja se temelji na dokazima te se provodi od strane odgajatelja i učitelja u predškolskom i školskom okruženju (Kusche & Greenberg, 1994). Riječ je o **američkom preventivnom programu koji je proglašen jednim od 10 najboljih programa u klasifikaciji Blueprints for Violence Prevention by the Center for the Study of Violence Prevention**. Program je preveden na više od 10 svjetskih jezika a ovakva empirijski utemeljena univerzalna intervencija do sada u Hrvatskoj nije bila dostupna. Ukoliko se u obzir uzme važnost ovakve intervencije za prilagodbu djece te javnozdravstveni pristup mentalnom zdravlju djece, vrlo je važno testirati učinkovitost ovakvog programa na hrvatskoj populaciji.

Predloženi projekt se također naslanja na dosadašnje istraživačke napore znanstvenika sa Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s Penn State University-USA. Naime, tijekom 2008. godine preveden je kurikulum PATHS programa za prvi razred osnovnih škola te je u sklopu znanstvenog projekta financiranog od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa pilotiran na području Istarske županije. Potpora Preko granice namjerava se

koristiti za širenje ovog programa na ostatak Hrvatske tj. prenošenje u 1. razrede osnovnih škola na području Zagreba, Grada Rijeke i Istarske županije. Isto tako, uz pomoć ove potpore osigurala bi se i primjena PATHS programa u vrtićima. Učinak programa evaluirao bi se u sklopu konteksta randomizirane kliničke studije koja uključuje metodu višestrukog mjerenja. Očekuje se da uključenost djece u PATHS program rezultira pozitivnim ishodima i za predškolsku i osnovnoškolsku djecu. Pozitivni ishodi uključuju poboljšanje socio-emocionalnih vještina djece.

Drugi cilj predloženog projekta odnosi se na ulaganja u kvalitetu empirijskih istraživanja u području razvoja djece te preventivne znanosti u Hrvatskoj. Kako bi se to postiglo, doktoranti postdiplomskog studija Preventivne znanosti, Edukacijsko rehabilitacijskog fakulteta, će se educirati kako bi mogli obavljati uloge istraživačkih asistenata.

Program razvijanja alternativnih strategija mišljenja PATHS-RASTEM bavi se samokontrolom, razumijevanjem osjećaja, vještinama rješavanja problema i kreativnim izražavanjem, pomoću kojih se poučavaju **četiri temeljne sposobnosti**:

1. djeca uče da se kod rješavanja sukoba valja zaustaviti i razmisliti, što potiče razvoj i korištenje verbaliziranog razmišljanja.
2. djeca uče nove načine izražavanja, koji će im pomoći pri razumijevanju sebe i drugih.
3. djeca uče kako povezati osjećaje sa spoznajnim i jezičnim vještinama u svrhu analize i rješavanja problema.
4. razvijanje samokontrole djece putem verbalnog posredovanja (ključna sposobnost).

Program PATHS-RASTEM nastavnicima omogućuje primjenu sustavnog razvojnog postupka smanjivanja nepovoljnih činitelja koji mogu negativno utjecati na prilagodljivost djece i sposobnost učenja iz vlastitih obrazovnih i odgojnih iskustava.

Program je zamišljen tako da djeci pomaže:

- (1) razviti specifične strategije koje potiču promišljene reakcije i zrelo razmišljanje;
- (2) razviti internu motivaciju i entuzijazam za učenje;
- (3) steći informacije potrebne za razumijevanje društvenih procesa i socijalnog ponašanja;
- (4) povećati sposobnost pronalaženja kreativnih alternativnih rješenja problema; i
- (5) predvidjeti i procjenjivati situacije, svoje ponašanje i njegove posljedice.

Navedene vještine djeci omogućuju bolji pristup pozitivnim društvenim interakcijama te im pružaju mogućnost stjecanja više različitih iskustava učenja. Povećanje samokontrole i vještina mišljenja doprinose i smanjenju velikih neuspjeha, te potiču vještine koje su korisne pri sprečavanju nastanka drugih vrsta problema u budućnosti (npr. zlouporaba alkohola ili droga).

Najzad, kako aktivnosti ovog programa postaju uobičajen dio svakog školskog dana, sve će se manje nastavnog vremena posvećivati odgojnim problemima, što će se odraziti na boljoj atmosferi u učionici, te na smanjenju frustracije i «trošenja» nastavnika.

PATHS će se primijeniti u 30-tak eksperimentalnih i 30-tak kontrolnih osnovnih škola na području Grada Rijeke, Istarske županije i grada Zagreba (po 2 prva razreda svake škole, slučajni uzorci) te 6 predškolskih ustanova (po 2 predškolske ustanove na svakom lokalitetu). Time će se omogućiti po prvi put u našoj zemlji utvrđivanje doprinosa ovakvog programa prevenciji poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja učenika.

Program nakon odgovarajuće edukacije primjenjuju odgajatelji/ce (ukoliko se radi o predškolskom PATHS-u) i učitelji/ce uz superviziju educiranih stručnjaka iz ili izvan škole. Voditeljice projekta prof. dr. sc. Josipa Bašić s hrvatske strane i dr. sc. Celene Domitrovich (znanstvenica našeg porijekla) s američke strane supervizirat će proces provođenja PATHS-a i njegovih rezultata. Cijeli projekt biti će nadgledan od autora PATHS programa prof. dr. sc. Marka Greenberga direktora Centra za preventivna istraživanja na Penn State University.

Projekt će trajati dvije godine (pripremna faza i faza primjene) i provoditi će se 2010-2011 godine.

PATHS projekt u Gradu Rijeci

Temeljem kriterija koji se odnose na veličinu škole, te karakteristika upisane djece (br. učenika s posebnim potrebama, obuhvaćenost predškolskim programima, br. korisnika socijalnog programa

Grada Rijeke i dr.), a u suradnji sa stručnjacima iz SAD-a zaduženih za evaluaciju Projekta, napravljena je lista 10 škola Grada Rijeke koje će sudjelovati u Projektu.

Tako će se u Gradu Rijeci Projekt implementirati u 5 osnovnih škola (10 razrednih odjeljenja), i to: OŠ Brajda, OŠ Nikola Tesla, OŠ Gornja Vežica, OŠ Vežica i OŠ Škurinje. Još 5 riječkih škola: OŠ "Ivan Zajc", OŠ "Kozala", OŠ "Podmurvice", OŠ "Vladimir Gortan" i OŠ "Zamet" sudjelovati će u Projektu kao kontrolne škole za evaluaciju njegove uspješnosti, a njima će po završetku Projekta također biti omogućeno da implementiraju program sa sljedećom generacijom učenika.

Projekt će se od sljedeće pedagoške godine implementirati i u 2 riječke predškolske ustanove (PPO Delfin i PPO Vežica).

U Gradu Rijeci Projekt će provoditi Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu u suradnji i uz financijsku podršku: UKF – Unity through knowledge fund (Jedinstvo uz pomoć znanja), Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i Prevention Research Center-a, Penn State University (SAD), Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Odjela gradske uprave za odgoj i školstvo i Odjela gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb. Koordinator PATHS programa za Grad Rijeku su: Darko Roviš, prof. i Andrea Mataija Redžović, prof. iz Nastavnog zavoda za javno zdravstvo PGŽ i Marina Peranić-Ševeljević, prof., savjetnica za školstvo iz Odjela gradske uprave za odgoj za školstvo.

Projektne aktivnosti

Aktivnosti	Vrijeme provedbe
Izbor osnovnih škola i vrtića u svakom lokalitetu	rujan 2010.
Određivanje intervencijskih i kontrolnih škola	rujan 2010.
Suglasnost za sudjelovanje u projektu i primjenu PATHS kurikulumu u izabranim školama	rujan 2010.
Izbori razreda, učitelja/ica koji će primjenjivati PATHS te učitelja/ica i razreda koji će biti kontrolni	rujan 2010.
Planiranje primjene PATHS kurikulumu – školski kurikulum	rujan 2010.
Sastanak koordinatora s učiteljima/icama izabranih razreda	listopad 2010.
Edukacija učitelja za primjenu PATHS-a (I. DIO)	26. i 27. studeni 2010.
Odabir učenika koji će ući u istraživanje od strane učitelja: -10 učenika za koje će upitnike ispunjavati učitelji - 5 učenika od tih 10 koji će biti individualno ispitivani	prosinac 2010.
Edukacija učitelja/ica za provođenje istraživanja	prosinac 2010.
Prva točka mjerenja <ul style="list-style-type: none"> • upitnici za učitelje • individualna ispitivanja djece – intervjui 	sredina siječnja 2011.
Učitelji provode PATHS program (I. DIO)	veljača-svibanj 2011.
Podrška u provedbi programa: <ul style="list-style-type: none"> • stručni suradnik škole - sastanci sa učiteljima i posjete razredima te promatranje načina provedbe PATHS-RASTEM sata • sastanci koordinatora Projekta za Grad Rijeku, koordinatorskih stručnih suradnika i učitelja 5 intervencijskih škola 	siječanj-prosinac 2011.
Edukacija učitelja/ica za primjenu PATHS-a (II. DIO)	kolovoz 2011.
Učitelji provode PATHS program (II. DIO)	rujan-prosinac 2011.
Druga točka mjerenja	prosinac 2011.

Ukupna vrijednost Projekta PATHS-RASTEM sa sufinanciranjem partnera uključenih u projekt iznosi **1.380.780,00 kn** od čega je program financiran u iznosu od:

- 1.085.170,00 kn - UKF-a i MZOŠ, ugovorom o potpori br. 61/10.
- 205.610,00 kn - Prevention Research Center Penn State University SAD-e for the promotion of Human Development Penn State University iz SAD-a
- 90 000,00 kn - osiguravaju u jednakim iznosima tri hrvatska partnera (Grad Rijeka, Grad Zagreb i Istarska županija).

Financijski plan obuhvaća iznose od:

- 527.230,00 kn za troškove otkupa programske licence, prijevoda i pripreme tiskanih materijala te nabavke posebnih didaktičkih materijala (poster, plakati, kartice osjećaja, lutke,

magneti i dr.) za 15 osnovnih škola (30 razrednih odjeljenja) i 6 vrtića te nabavku istraživačkih mjernih instrumenta i opreme

- 121.000,00 kn za troškove vođenja i supervizije projekta
- 216.040,00 kn za putne troškove između SAD-a i RH i obratno
- 91.000,00 kn za troškove vanjskih suradnika za potrebe izrade ilustracija, supervizije i dr. te
- 129.900,00 kn za administrativne troškovi Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za vođenje projekta

Predlažemo Gradonačelniku Grada Rijeke da se provedba PATHS/RASTEM programa financira u ukupnom iznosu do 30.000,00 kn u 2011. godini, i to:

- u iznosu od 15.000,00 kn na teret pozicije 357 (Aktivnost: Donacije ustanovama i udrugama) Odjela gradske uprave za odgoj i školstvo,

- u iznosu od 15.000,00 kn na teret pozicije 566 (Aktivnost: Prevencija ovisnosti i drugih rizičnih ponašanja) Odjela gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb.

za materijalne troškove škola i vrtića Grada Rijeke implementiranih u Program PATHS-RASTEM .

Sukladno navedenom, predlaže se Gradonačelniku Grada Rijeke da donese sljedeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvaća se informacija o provedbi PATHS-RASTEM programa u osnovnim školama i predškolskim ustanovama Grada Rijeke.
2. Program iz točke 1. ovog zaključka realizirat će Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko – goranske županije u suradnji sa Odjelom gradske uprave za odgoj i školstvo i Odjelom gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb te školama i vrtićima Grada Rijeke.
3. Zadužuju se Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo i Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb da sa Nastavnim zavodom za javno zdravstvo PGŽ zakluče Ugovor o sufinanciranju Programa iz točke 1. ovog zaključka.
4. Sredstva za provedbu PATHS-RASTEM programa u ukupnom iznosu od 30.000,00 kn osigurana su u Proračunu Grada Rijeke za 2011. godinu, a isplatit će se:
  - u iznosu od 15.000,00 kn na teret pozicije 357 (Aktivnost: Donacije ustanovama i udrugama) Odjela gradske uprave za odgoj i školstvo, prema nalogu Pročelnice Odjela gradske uprave za odgoj i školstvo,
  - u iznosu od 15.000,00 kn na teret pozicije 566 (Aktivnost: Prevencija ovisnosti i drugih rizičnih ponašanja) Odjela gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb, prema nalogu Pročelnice Odjela gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb.